

**ДАНАС
ОВДЕ**

ЖИВОЈИН КОЈИЋ

МИШЉЕЊА РАДНИКА БОРСКОГ РУДНИКА О РЕАЛИЗАЦИЈИ СТАВОВА ИЗ ПИСМА ПРЕДСЕДНИКА СКЈ И ДРУГИМ АКТУЕЛНИМ ПИТАЊИМА ИЗ САМОУПРАВЉАЊА

У нашем друштву постоји велико интересовање за појаве које су се десиле, почев од 21. седнице Председништва СКЈ па до Писма председника Савеза комуниста Југославије. Ове појаве изазивају општу пажњу целокупне југословенске јавности, посебно наших радника у предузећима. О томе шта мисле радници, у вези са Писмом и другим актуелним питањима, покушали смо да сазнамо вођењем једног интервјуа са радницима РТР-а.¹

Морамо поћи од чињенице да се самоуправно социјалистичко друштво не може изграђивати без учешћа и одлучивања радничке класе у свим порам друштвеног живота. Зато су за понашање и реакције радничке класе у нашем друштву живо заинтересоване све одлучујуће друштвено-политичке снаге друштва.

Пошли смо од тога да ово истраживање треба да буде стручни и политички облик истраживања јвног мишљења тј. радничке класе у предузећу. Зато одговори, које смо добили, нека служе као коректив о одлучивању у заједничким пословима и као основа за будуће програмирање предвиђених акција.

Из истраживања у нашим условима може се видети да је већина наших радника за ставове из Писма, који вуку друштво напред, омогућујући му остварење реалних услова за друштвени напредак.

У овом ограниченом интервјуу, у наше истраживање смо укључили квалификације, чланство у СК, као и оне који нису чланови СКЈ.

Квалификације	Чланство у СК				Укупно	
	Члан	Н	%	Н	%	%
ВСС	11		84,7	2	15,3	14,2
ВШС	3		60,0	2	40,0	5,5
ССС	6		66,6	3	33,4	9,9
ВКВ	15		22,5	9	37,5	26,4
КВ	8		30,7	18	69,3	28,6
ПКВ	5		50,0	5	50,0	11,0
НКВ	1		25,0	3	75,0	4,4
УКУПНО:	49		53,8	42	46,2	100,0

У ову табелу нисмо укључили и друга обележја, као што су: године старости и пол. Сматрали смо да ова обележја нису значајна за

интерпретацију података у овој анализи.

Још једна напомена која се односи на валидност података у та-

1. РТР је заједница Основних организација удруженог рада рудника, топioniце и рафинације бакра у Бору.

бели: у њој није интерпретиран број радника који су били чланови СК раније, а својевољно су га напустили.

Приликом вођења овог интервјуа, дошли смо до закључка да је приличан број интервјуисаних у категорији индустријских радника изјављивао да је био члан Савеза комуниста. Разлоге због чега су радници својевољно напустили Савез комуниста, могло би да да друго истраживање.

Ова појава напуштања СК од стране радника, која није карактеристична само за заједницу наших ООУР, већ и за многе друге у земљи, јасно нам говори о стању у СК пре 21. седнице и Писма председника СКЈ. Ако бисмо сада вршили слично истраживање, вероватно бисмо дошли до закључка да су промене и активност која се води у СК после Писма поново заинтересовале раднике да уђу у СК.

У овом истраживању интервјуисаним радницима поставили смо следећа питања:

1. Да ли је, по Вашем мишљењу, развој самоуправљања у последњих неколико година показао корисне резултате?

2. Да ли се, у процесу производње, радници довољно залажу у остварењу постављених задатака?

3. Вероватно сте обавештени о Писму председника Тита и Извршног бироа СКЈ преко штампе, радија и ТВ. Због чега је, по Вашем мишљењу, дошло до такве поруке и шта је њен основни циљ?

4. Ви сте, као самоуправљач, често били у ситуацији да гласате за неку одлуку. Да ли су, по Вашем мишљењу, самоуправљачи свесни својих одлука за које су гласали?

5. На који начин оцењујете активност комунисте?

За даљу анализу добијених података многа од ових питања послужиће и као радни наслов.

Покушаћемо да изнесемо најкарактеристичнија мишљења, која треба да дају одговоре на постављени циљ истраживања.

I. МИШЉЕЊЕ ИНТЕРВЈУИСАНИХ РАДНИКА О САМОУПРАВЉАЊУ И ЊЕГОВОМ РАЗВОЈУ У НЕКОЛИКО ПОСЛЕДЊИХ ГОДИНА

Чињеница је да је ово питање једно од основних питања које погађа интересе радника и наводи их на размисање.

Иако нам низ емпиријских социолошких истраживања омогућава да, у последњих неколико година, пратимо развој самоуправљања, сматрали смо да је, и овом приликом, било потребно да сазнамо шта о томе мисле радници РТР-а.

То смо учинили због тога што сматрамо да се даљи развој ове заједнице ООУР темељи на развијеним самоуправним односима у којима долазе до изражаја све позитивне стране самоуправног одлучивања.

Међутим, то не значи да неће бити и супротних мишљења да самоуправљање још увек није ефикасно и да постоји узурпација над

правом одлучивања радника. Ако оваквих тенденција има, то нас наводи на размишљање да све ангажоване друштвено-политичке снаге ове ЗООУР утичу на смањење раскорака који постоје у самоуправним односима.

Пре него што пређемо на изношење најкарактеристичнијих мишљења поводом овог питања, ипак морамо констатовати да највећи број интервјуисаних самоуправљања и његов развој, не само у оквиру наше ЗООУР већ и шире, у целом југословенском друштву, оцењује као незадовољавајуће.

Али, то не значи да нема и супротних мишљења.

Ево неких одговора на прво постављено питање:

— „Кад се ради о самоуправљању и његовом развоју у последњих неколико година, могу рећи, да има доста позитивних кретања која се реализују у самоуправним односима. Самоуправљање не сме и не може бити воља појединаца, већ реализација воље свих нас који радимо. Но, и поред позитивних тенденција у самоуправљању, које се очитују, сматрам да би требало да буде још ефикасније.

Многе појаве које пролазе мимо самоуправљања, треба ефикасније решавати. Самоуправљање не сме да дозволи да се манипулише положајима и људима.“ (Мишљење једног радника са ССС).

Интересантно је, такође, мишљење другог радника са истом стручном спремом, који каже:

„Мислим да је самоуправљање само делимично показало позитивне резултате. У самоуправном одлучивању има и промашаја. Наш радник није још у правом смислу самоуправљач“.

— „Радничко самоуправљање, овакво какво јесте, не задовољава интересе нас радника. Радници који покушавају да укажу на пропусте у самоуправљању, сматрани су демагозима од стране руководећих људи. Да би самоуправљање било ефикасно, мишљења сам да треба предузети следеће кораке:

1. Подизање политичке свести радних људи;

2. Комплетна информисаност радника у предузећу о свему што се дешава;

3. Истицање свих битних питања на свим нивоима и на свим местима;

4. Укључивање радника у рад Синдиката и чвршће повезивање Савеза комуниста са интересима радничке класе.“ (Мишљење ВКВ радника).

Изнећемо још једно мишљење радника са истом квалификацијом:

— „Да, има корисних резултата. Међутим, негативно је то што нема више у нашој ООУР производних састанака, на којима се расправљало о производњи и осталим проблемима у вези са односом људи према раду и међуљудским односима. Трешало би да се производна саветовања поново уведу, као један од видова активности самоуправљача и као један од начина за боље информисање и разјашњење многих проблема који нису јасни — на тим састанцима би учествовали сви радници једне ООУР.“

Ево и једног мишљења радника са ВСС.

— „Сматрам да је самоуправљање добро замишљено. У свим нашим срединама постоје отпори према самоуправљању. Постоје одређене навике руководећих људи да сами одлучују, или пак мала група људи. Та група је увек формално за самоуправљање. Али, кад треба да се спроведе одлука, ту се намећу лични интереси.

За самоуправљање је потребна и радна култура, свест и одређени ниво знања да се оно одвија како треба.“

Тakoђе је интересантно мишљење радника исте стручне спреме, који каже:

— „Процес самоуправљања је показао позитивне резултате, ма да сам мишљења да се самоуправљање неефикасно реализује. Самоуправљање није модел, који је једном заувек дат. Оно треба кроз праксу да отклања све што је негативно и да усваја оне моделе којим треба да покаже своју праву суштину.

Има и таквих примера да се, у име самоуправљања, унапред доносе одлуке. Ту се више не ради о развијеним самоуправним односима, већ обратно.

У ООУР има и таквих појава где се мешају појмови стручног одлучивања са самоуправљањем“.

— „Очигледно је да, у последњих неколико година, долази до застоја у развоју самоуправљања. Тај застој је последица заобилажења самоуправних одлука које доносе органи непосредног самоуправљања. Има случајева када долази и до манипулисања радницима, што је вероватно плод субјективизма од стране људи, који су својим функцијама предодређени да спроведу усвојену политику.“ (Мишљење КВ радника).

Кад су у питању ПКВ и НКВ радници, њихова мишљења су слична напред изнетим ставовима, уз напомену да су у многа питања веома неупућени, поготову је било тешко добити одговор на ово питање.

Било је потребно да им се објашњавају многе ствари да би се добили формиран ставови ових категорија радника на постављена питања, нарочито на ово прво.

Из напред наведених мишљења и других која се налазе у материјалима вођених разговора, можемо извести следеће закључке:

— Велики је број радника свих категорија, који самоуправљање оцењују као веома позитивну тенденцију.

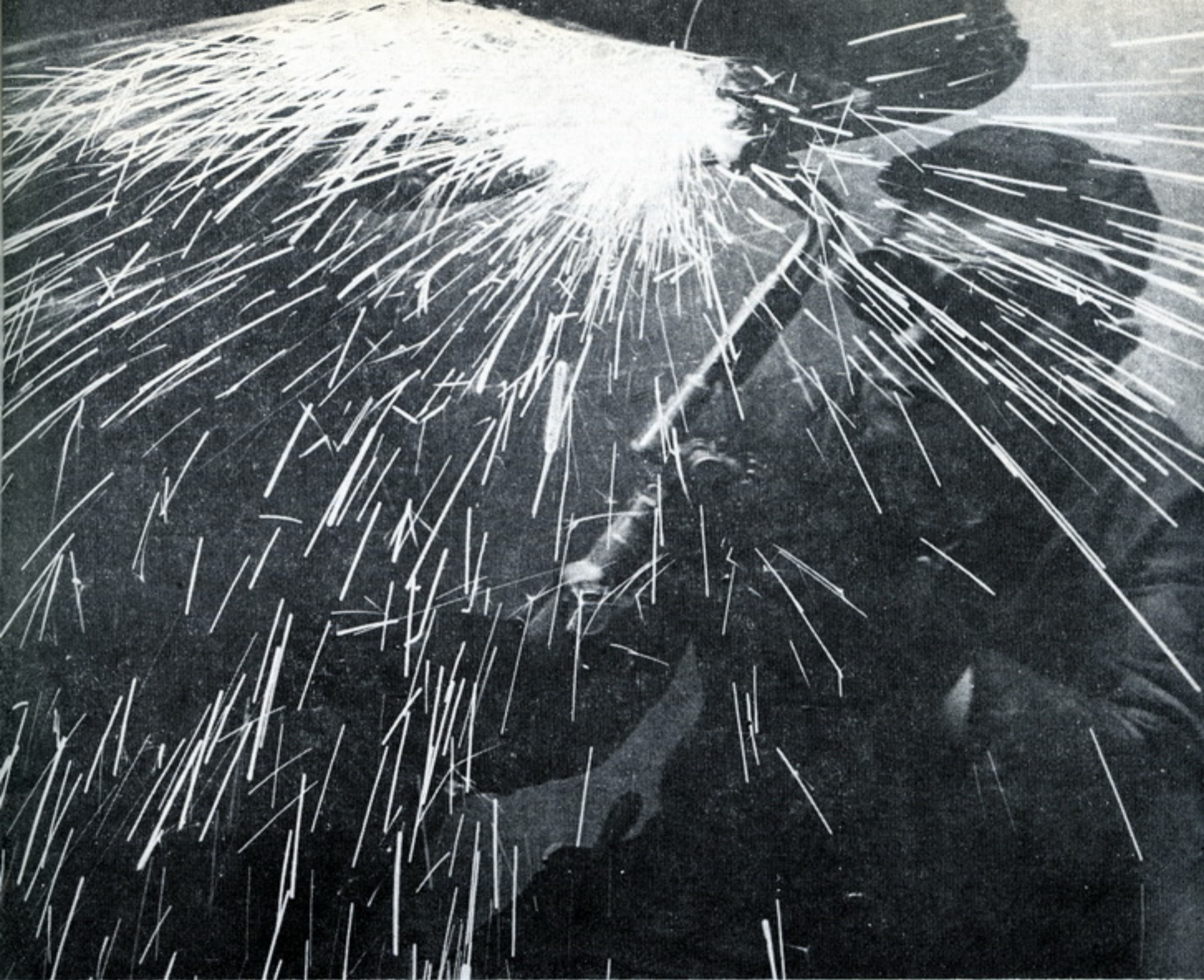
— Многи мисле да се развијањем самоуправних односа једино може стати на пут бирократским и технократским појавама.

Евидентно је и мишљење, да стручно одлучивање треба одвајати од самоуправног одлучивања, мада је чињеница да се она преплићу.

Међутим, важно је нагласити велики значај самоуправљања у овој фази развоја нашег друштва, када долази до промена у свим сферама друштвено-политичког живота.

— Развијено самоуправљање убрзава ритам промена.

Из свега до сада реченог, произилази да самоуправљање може помоћи у решавању многих питања која се тичу интереса радника. Савремена истраживања и размишљања иду управо у том правцу да, у планирању и извођењу промена и у друштву и радној организацији, суделују и радници, а не само стручни и руководећи људи. Ово значи да у самоуправном одлучивању треба још више да дође до изражаја партиципација радника, да би се на бољи, е-

фикаснији и бржи начин премостиле тешкоће које се постављају пред самоуправно друштво. И, на крају, можемо закључити да је самоуправљање битан услов за успешно спровођење и технолошких промена у радној организацији, мада се у дискусијама постављало и питање: „Није ли самоуправљање кочница технолошког развоја?”

Чињеница је, да ако се не буде јасно одвајало самоуправљање од управљања и руковођења, оно може постати кочница технолошког развоја.

Али, по мишљењу радника, ако успемо да рашћистимо те појмове и из тога извучемо практичне конвенције у организационом смислу, онда самоуправљање може постати огромна снага нашег даљег развоја.

II. СТАВОВИ РАДНИКА О ПОСТАВЉЕНИМ И ОСТВАРЕНИМ ЗАДАЦИМА У ПРОЦЕСУ РАДА

Проучавање ставова радника везаних за реализацију постављених и остварених задатака у процесу рада тражи далеко шире разматрање него што је то могуће у овој анализи.

Овде се не ради само о испуњењу одређених ставова на које је појединац усредсређен у своме очекивању, већ и о залагању свих субјеката у остварењу постављених задатака. Ова чињеница се мора увек имати у виду, јер извршење радних задатака није само обавеза појединаца већ и радне групе којој појединац припада.

Проучавање деловања организације рада нас обавезује да овом

питању дамо веома значајно место у овој анализи, поготову што знамо да су резултати производње везани за залагање радника у остварењу постављених задатака. Међутим, познато је да у сваком производном процесу, па и у свакој ООУР РТР-а, налази своје место човек, као радник, доприноси својим радом успеху ООУР.

Зато су врло занимљиви и подаци о ставовима радника о томе да ли се довољно залажу у остварењу постављених задатака. Изнећемо нека мишљења радника на ово питање:

— „Радници се довољно залажу на свом послу, али имају мало подстрека за још веће залагање. Када би се радницима дало право да сами у потпуности уређују своје радне односе, онда би и задо-

вољство радника било далеко веће.

Награђивање није стимулативно, па због тога имамо и недовољног залагања на раду.“ (Мишљење радника са ССС).

— Радник исте стручне спреме сматра да су ниски лични доходи последица пасивности радника јер овакав какав је код нас, не одговара систему расподеле према раду.

— Мишљење радника са ВСС је, да се радници не залажу због тога, што не постоји нормиран рад, на основу кога би се могли пратити ефекти рада. Треба тежити ка томе да се изграде мерила према резултатима рада. Постојеће мере нису довољно разрађене. Треба бити ригорознији према онима, који се недовољно залажу у извршењу радних задатака. Систем расподеле личног дохотка је углавном крив, што се дешава да и онај радник који добро ради, кад види кака појединци не раде, често ни сам не ради, јер се подједнако награђују.

— Ставови радника исте стручне спреме, у вези са овим проблемом су, да радници извршавају своје задатке само ако су контролисани. Слабо се води рачуна о постављању одређених задатака, њиховом извршавању и контролисању. Ако би се ово реализовало, онда не би било незаинтересованог односа према раду. Мишљење КВ радника је, да се радници недовољно залажу због начина стимулисања.

— Други радник исте стручне спреме каже: „Има радника који се залажу. Међутим, има и таквих који се неодговорно односе према послу. Тај неодговоран однос доводи и до неизвршења постављених задатака, а то се одражава на доходак и оних, који добро раде“.

— Радник исте квалификације сматра да се добро ради, али рад се не поштује онолико колико би требало да буде поштован.

— ВКВ радник каже: „Залагање радника је недовољно. Постоји на неки начин равнодушност, без обзира да ли ће резултати бити добри или слаби. Разлог овој појави је стагнирање на изналажењу нових метода стимулисања радника на већу продуктивност и економичност пословања. Пошто се ради о предузећу комбинатског типа,

које има сложену организациону структуру, сматра се да поједине појаве, па чак и губици од неколико милиона, не значе ништа. Међутим, све то прерачунато у доходак, значи много. С друге стране, најобичнији и најминималнији издатак на терет нашег џепа, може да изазове политички проблем у предузећу.

— Радници се залажу, али то залагање није стимулисано ничим, то је изнуђивање. Има великих разлика у примањима међу радницима истих квалификација. Не постоји сарадња међу радницима разних одељења у ООУР и све се то негативно одражава на радни ефекат. (Мишљење радника са ССС).

— Нема довољног залагања, али не због слабе стимулације, већ због лоше организације рада, слабог надзора, тако да се појединци слободно понашају и утичу тиме негативно и на остале. (Мишљење једног ВКВ радника).

На основу изнетих ставова можемо извести закључак да нема никакве сумње да је једно од централних питања да одредимо колико су изнета мишљења дала могућност за конкретна решења.

То значи:

— Радницима дати потпуно право да сами одређују своје односе на раду;

— Да радници, за ефикасан рад, буду боље стимулисани;

— Променити систем расподеле личног дохотка;

— Створити бољу и ефикаснију организацију рада;

— Предузимати ригорозније мере према онима који не извршавају своје радне задатке;

— Пооштрити контролу извршавања радних задатака.

III. ШТА РАДНИЦИ МИСЛЕ О РЕАЛИЗАЦИЈИ СТАВОВА ИЗ ПИСМА ПРЕДСЕДНИКА СКЈ И ИЗВРШНОГ БИРОА

Југословенској јавности је познато да је Извршни биро председништва СКЈ, уз учешће друга Тита, разматрао суштинска питања остваривања политике СКЈ. Том приликом утврђене су одлучне мере, које треба да предузме Савез комуниста у решавању свих важних питања актуелног друштвеног тренутка. Ово је била при-

лика да испитамо шта радници ове ЗООУР мисле о ставовима из Писма, не само у оквиру наше радне организације, већ у читавом југословенском друштву. Али, пре него што пређемо на интерпретацију ставова радника покушаћемо да дамо и нека разматрања у вези са овим проблемом, који је иницирао ово Писмо.

Позната је чињеница да већ неколико година друштвено-економска и политичка кретања у нашој земљи карактерише криза друштвених односа и друштвеног развоја. Привредна и друштвена реформа, започета 1965. године, није се доследно, а у неким својим елементима, уопште остваривала. Оријентација на тржишно пословање била је праћена низом негативних тенденција, као што су: преовладавање потрошачког менталитета и малограђанских вредности, јачање финансијске моћи (банке и експортна предузећа), злоупотреба самоуправљања од стране технократских и бирократских снага, све тежи положај привреде (неликвидност), недопустиво повећање социјалних разлика, неоправдано богаћење, привредни криминал, мито и корупција и тд.

Све те тенденције су омогућиле надмоћност оних друштвених слојева, који су се на такав начин обогатили или стекли позиције у овом друштву, намећући чак и малограђанску идеологију самом Савезу комуниста. Слободни смо да кажемо да организоване друштвене снаге, са Савезом комуниста на челу, нису успешно одолевале тим кретањима, тако да је дошло у питање остваривање радничко класне идеологије, која је програмски инспирисана Савезом комуниста.

Разумљиво да су таква кретања резултат низа кризних ситуација, почев од „случаја Ранковић“ из 1966, студентског покрета 1968, и националистичке еуфорије из 1971. године.

Ма колико је Савез комуниста успевао да разреши те кризне ситуације на нивоу појава, он ипак није осигуравао битно револуционарне процесе, који би спречили узроке могућих криза. За потребе наше анализе из напред изнесеног, могуће је закључити следеће:

1. Идеологија самоуправљачког социјализма као облик остварива-

ња историјског интереса радничке класе, често је реално политичка, класно неутрална и користили су је као параван, они социјални слојеви који су били заслепљени личним интересима.

2. Савез комуниста, као покретачка снага и реализатор идеологије самоуправљачког социјализма због социјалне структуре свог чланства, која је имала повратни утицај на садржај идеологије, придонио је радничко класној неутралности идеологије коју је заступао. Имајући мали постотак радника у својим редовима, а због јаког утицаја осталих социјалних слојева на своју идеологију, СК није успевао да буде авангарда радничке класе у доследном опирању бирократско технократским снагама у радним организацијама у ужем смислу, као ни у самом друштву у ширем смислу.

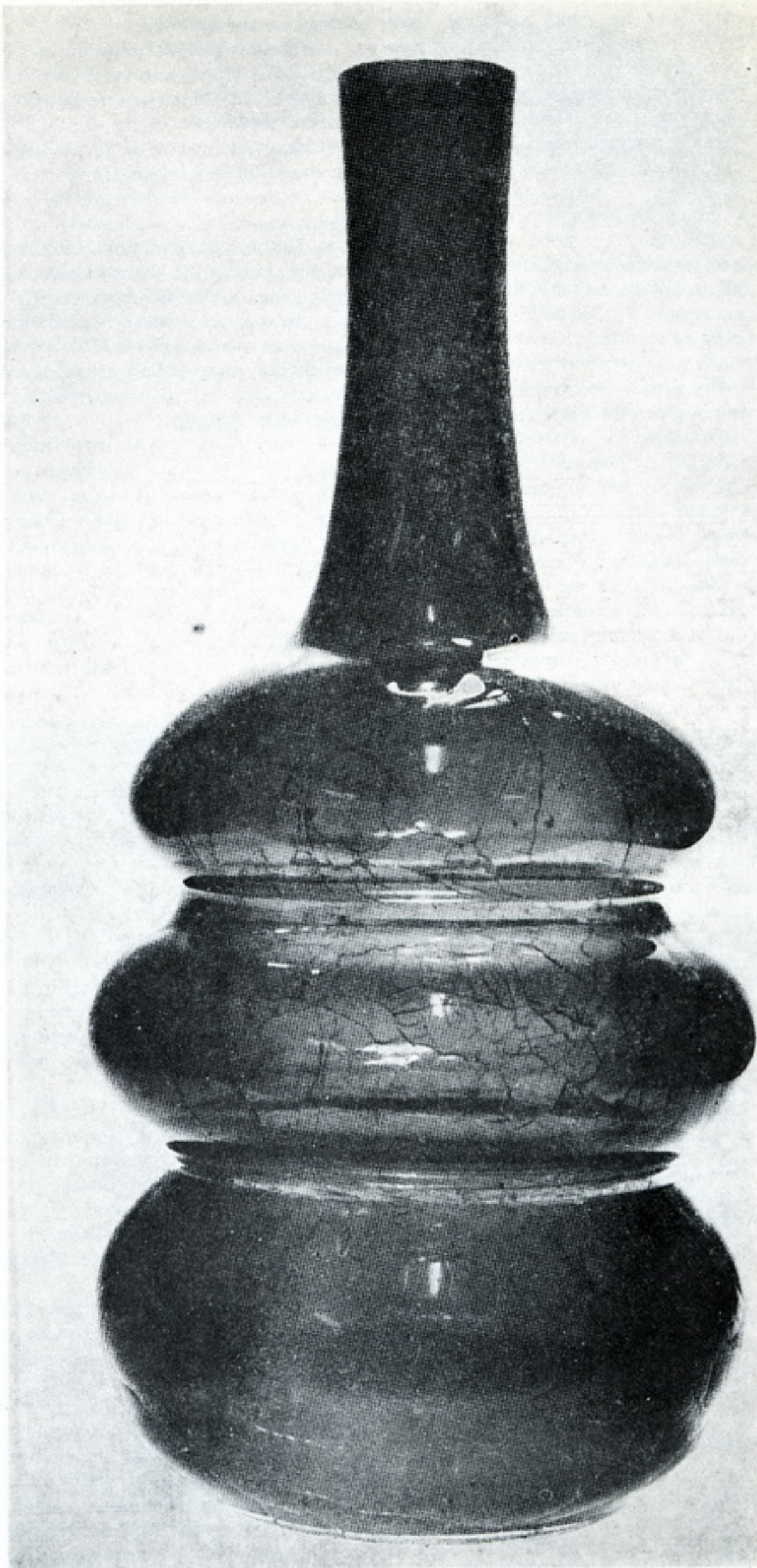
Кад ово имамо у виду, морамо поменути и став 3. тачке 4 из Писма који гласи:

„Марксистичком усмереношћу и актуелном садржином идеолошки рад треба да битно допринесе оспособљавању чланова СК за успешнију, сасвим конкретну идејну и политичку борбу против идеологија буржоаске оријентације, национализма, технократског и етатистичког бирократизма, лажног левичарства и свих видова социјалне и политичке демагогије”.

3. Продор потрошачког менталитета, својеврсног фетишизма робе, буржоаске и малограђанске идеологије, у систем друштвених вредности, посебно се негативно одразио на млаву генерацију, и стил њеног понашања.

Кад имамо све ово у виду, морамо имати на уму још један став из Писма, који нас обавезује да га поменемо, поготову што се у исказима наших радника он и потврђује : „Савез комуниста треба да се одлучније залаже за то, да у свим радним колективима и друштвеним срединама преовлада и да се учврсти оријентација на максимално мобилисање унутрашњих снага, на подизање продуктивности рада и повећања дохотка, на развијање предузимљивости и стваралаштва, на јачање друштвене одговорности и радне дисциплине.

Александар Портној: Ваза, црвено стакло, крзла, дувана у калуну, висина 33 см.

Потребно је одлучније супротстављање на свим линијама притиску потрошачке психологије, појавама несавесног односа према раду и друштвеним средствима, јавашлука, свим облицима расипништва и паразитизма. Све мере — системске, економске и административне — које се предузимају у циљу економске стабилизације треба да доприносе реafirмацији принципа привредне и друштвене реформе, тржишног привређивања и изграђивању система свееног планског усмеравања економских и друштвених кретања.

Политика економске стабилизације партиципације радника у доције може се успешно остварити само одлучном решеношћу и доследношћу комуниста који делују у свим организацијама удруженог рада, у свим државним и политичким органима однос према питањима од којих зависи успех политике стабилизације треба да буде битан критериј за оцењивање резултата сваког члана и организације Савеза комуниста, свих самоуправних и државних органа, свих друштвено-политичких организација.

Пошто смо нагласили да смо у овом истраживању хтели да сазнамо шта радници, са којима је вођен разговор, мисле о ставовима из писма, почећемо са изношењем мишљења радника на питање:

„Вероватно сте обавештени о Писму председника Тита и Извршног бироа СКЈ, преко штампе, радија и ТВ. Због чега је, по Вашем мишљењу, дошло до такве поруке и шта Ви очекујете од реализације ставова из Писма?

Почећемо са мишљењем радника из непосредне производње.

— „Верујем да се друг Тито уверио да се наше друштво налази у таквом стању да треба предузети кораке за његово оздрављење.

Сматрам да је циљ овог Писма оздрављење привреде и остварење идеја које смо створили кроз НОБ и у послератним годинама. Од Писма очекујем веће поштовање личности радника и дозвољавање раднику да се на свом радном месту размахне.“ (ВКВ радник).

— Радник исте квалификације сматра да је циљ Писма исправљање аномалија које постоје у нашем друштву. Од Писма очекује

далеко озбиљнији рад у свим сферама привређивања.

— Мишљење КВ радника је да је до Писма дошло због малверзација и богађења на несоцијалистички начин.

„Очекујем далеко веће залагање на раду, бољу и праведнију расподелу и доследније поштовање радничке класе.“

— Такође, радник исте квалификације, сматра да је до овакве поруке дошло због великих социјалних разлика, самовоље појединаца, нарочито руководиоца. Циљ је да директни произвођач буде мање запостављен и да у одлучивању има више утицаја.

— БКВ радник: „Све што Писмо садржи познато ми је. Овакав начин обавештавања и апела требало је и раније да се објави. Стигло је у прави тренутак, да би се спречила ситуација, која је у нашем друштву узела маха. Међутим, Савез комуниста и остали чланови колектива морају ту да буду доследни и да предузете акције буду једно правилно решење за отклањање негативности“.

— Радник ВСС каже: „О Писму друга Тита сам добро обавештен. Сматрам да је оно дошло у прави час. Мислим да је много раније требало да дође до оваквог писма. У нашем друштву се нагомилало много чега што не ваља. Поруке из Писма треба на најефикаснији начин спровести у дело. Треба идентификовати све оне који су се обогатили на несоцијалистички начин. Таквима треба све одузети у корист заједнице. Од реализације ставова који произилазе из Писма очекујем много.“

Опасно би било да се ставови из Писма не реализују, нарочито кад је у питању раскринкавање одређених личности које коче развој социјалистичког односа у друштву, па и у нашој средини. Ако то успемо онда ће поруке Писма бити реализоване.“

— Други радник исте квалификације сматра да је циљ Писма у предузимању мера према свим негативним друштвеним кретањима.

Као што видимо, на Савезу комуниста лежи велика одговорност у реализацији ставова из Писма, јер то нам у разговору потврђују и искази интервјуисаних радника. Писмо обавезује преиспитивање Савеза комуниста, у којој мери је

био на нивоу свог револуционарног задатка, а то значи, у којој је мери СК био авангарда радничке класе.

Према томе, Савез комуниста, у реализацији задатака који стоје пред њим, а произилазе из Писма, мора да уочи препреке унутар својих редова, које су онемогућавале ефикасније спровођење оних идеја које карактеришу самоуправно социјалистичко друштво. Радничка класа у нашем друштву ништа друго и не тражи.

IV. МИШЉЕЊЕ РАДНИКА О ДОНОШЕЊУ САМОУПРАВНИХ ОДЛУКА

Код постављања овог питања, циљ је био да се сагледа могућност партиципације радника у доношењу самоуправних одлука. Самоуправљање у радним организацијама мора да се подудара са најдубљим циљевима хуманистичког социјалистичког друштва.

Зато морамо водити рачуна и о томе каква је партиципација радника у самоуправном одлучивању. Међутим, самоуправно одлучивање, иако има хуманистички карактер, не може се, бар у нашој ситуацији, посматрати у партиципацијем смислу, без одређених карактеристика оних, који учествују у самоуправном одлучивању.

Те карактеристике, које треба да има субјект у самоуправном одлучивању, биле би: ниво образовања, култура, обавештеност и други фактори који се никаквим лимитирањем не могу одредити.

Међутим, у самоуправном одлучивању, у оквиру радне организације, треба сагледати, поред напред наведених елемената, и друге, можда најзначајније, а то су: развијеност самоуправних односа у оквиру радне организације.

Свакако, исказе које смо добили од радника у овом интервјуу, не можемо третирати као конкретне одговоре о могућности сагледавања доношења самоуправних одлука, јер наш радник самоуправљање потпуно идентификује са одлучивањем. Формално, то би изгледало тако. Међутим, емпиријски је установљено, а то и сами радници изјављују, да, на пример, у Радничком савету, који доноси самоуправне одлуке, највећи утицај имају руководиоци и стручњаци и да радници често доносе одлуке

које, или не схватају, или бар не могу предвидети консеквенце за тако донесене одлуке.

Шта о овоме мисле интервјуисани радници, приказаћемо кроз њихове одговоре.

— Мислим да, када се са Радничког савета дође на збор, онда, чак, и чланови Радничког савета, гласају за неке ставове који нису јасни интересима радника. Радници се плаше, чак и онда, када су убеђени да тако не треба гласати. Има и таквих појава да, кад се заврши збор, одмах се каже: „Гласао сам за одлуку, али тако нисам мислио, јер сам се плашио да јавно изнесем своје мишљење“. Чини ми се да се у нашим самоуправним односима често унапред протурaju одређене одлуке, које нису у интересу свих радника“. (Мишљење ВКВ радника).

— Други радник, исте квалификације, сматра: „Радник који ради у производњи није упућен у фра-

зе којима стручњаци манипулишу, а у највећем броју случајева, он то не може да схвати, јер не разумем. Одлуке се доносе унапред, а радницима се манипулише, јер се иза њих крију они, који воде политику. Тако је увек било и још дуго тако ће бити.“

— Интересантно је, такође, још једно мишљење ВКВ радника: „Радници нису свесни одлука за које гласају. Зато су криви председници савета, зборових и управници ООУР. Често нам се намећу такве одлуке, за које морамо да гласамо, иако се касније испостави да нису у интересу радника и ООУР.“

— „Чињеница је да гласамо за неке одлуке, а после се питамо за шта смо гласали. Ово је условљено тиме што нисмо унапред обавештени о тим одлукама. (КВ радник).

— Други КВ радник каже да радници нису свесни одлука за ко-

је гласају, јер се унапред одређује да за њих треба гласати.

— Карактеристичан је још један одговор КВ радника: „Често гласамо за одлуке за које не знамо шта значе, јер их и не разумемо. Према томе, многе одлуке су донесене под фирмом самоуправљања, а у ствари оне то нису.“

— Ево једног мишљења радника са ВСС: „Постоје одлуке где радник из директне производње не може да схвати суштину проблема о коме се изјашњава. Међутим, у условима пословања ООУР потребно је другачије понашање, јер ту се, пре свега, ради о доходовним односима. Улога стручних служби требало би првенствено да се оријентише на стручно тумачење свих могућих последица до којих долази усвајањем ове или оне солуције.“

— Још један радник са ВСС изјављује: „Ја сам свакако, био свестан онога за шта гласам. Не могу

Миодраг Недељковић: Радозналост

да о томе судим за остале. Међутим, сигуран сам да изгласана одлука често није била резултат воље радника, већине на скупу, мада је као таква изгласана.

То, што се, ипак, гласа, резултат је многих околности, на пример, многи не схватају значај онога што им се сервира на седницама или збору.

Затим, желећи да се састанак што пре оконча, гласају и не мислећи на последице, затим, никаквог увида немају у реализацију одлуке за коју су гласали па, навикнути на такав стил рада, гласају и даље.“

— „Самоуправљачи су свесни одлука које доносе, јер се са материјалом детаљно упознају, а и дају своја мишљења. Одлуке се доносе на бази дискусија.“ Ово је такође мишљење радника са ВСС.

Из наведених одговора радника можемо извући закључак да на целокупно самоуправно одлучивање у ООУР морају имати далеко већи утицај радници, а не само остале структуре.

Чињеница је да не само код нас, већ и у другим радним организацијама, емпиријска истраживања говоре управо супротно, тј. да руководиоци и стручњаци имају велики утицај у самоуправном одлу-

чивању, а радници, релативно мали.

Резултати анализе нам говоре да је, приликом доношења неких одлука, могуће да радници више утичу него, на пример, руководиоци, али ће моћ руководиоца ипак остати већа него што је моћ радника.

У овом истраживању, према исказима радника, као највећи проблем у самоуправном одлучивању и ефикасности доношења одлука, је неблаговремена информисаност.

Вероватно би искази радника били много другачији да је информисање квалитетније и да се обавља на време, укратко речено, информисање се уопште не би појавило као проблем, кад је у питању самоуправно одлучивање.

V. КАКВО ЈЕ МИШЉЕЊЕ РАДНИКА О ЛИКУ КОМУНИСТЕ

У овом истраживању, радницима смо поставили и питање — како они оцењују активност комунисте и какав треба да је његов лик.

Ово питање смо поставили због тога, што смо очекивали да ће многи радници са којима је вођен разговор, бити опредељени за водећу улогу СК у отклањању нега-

тивних појава у нашем друштву.

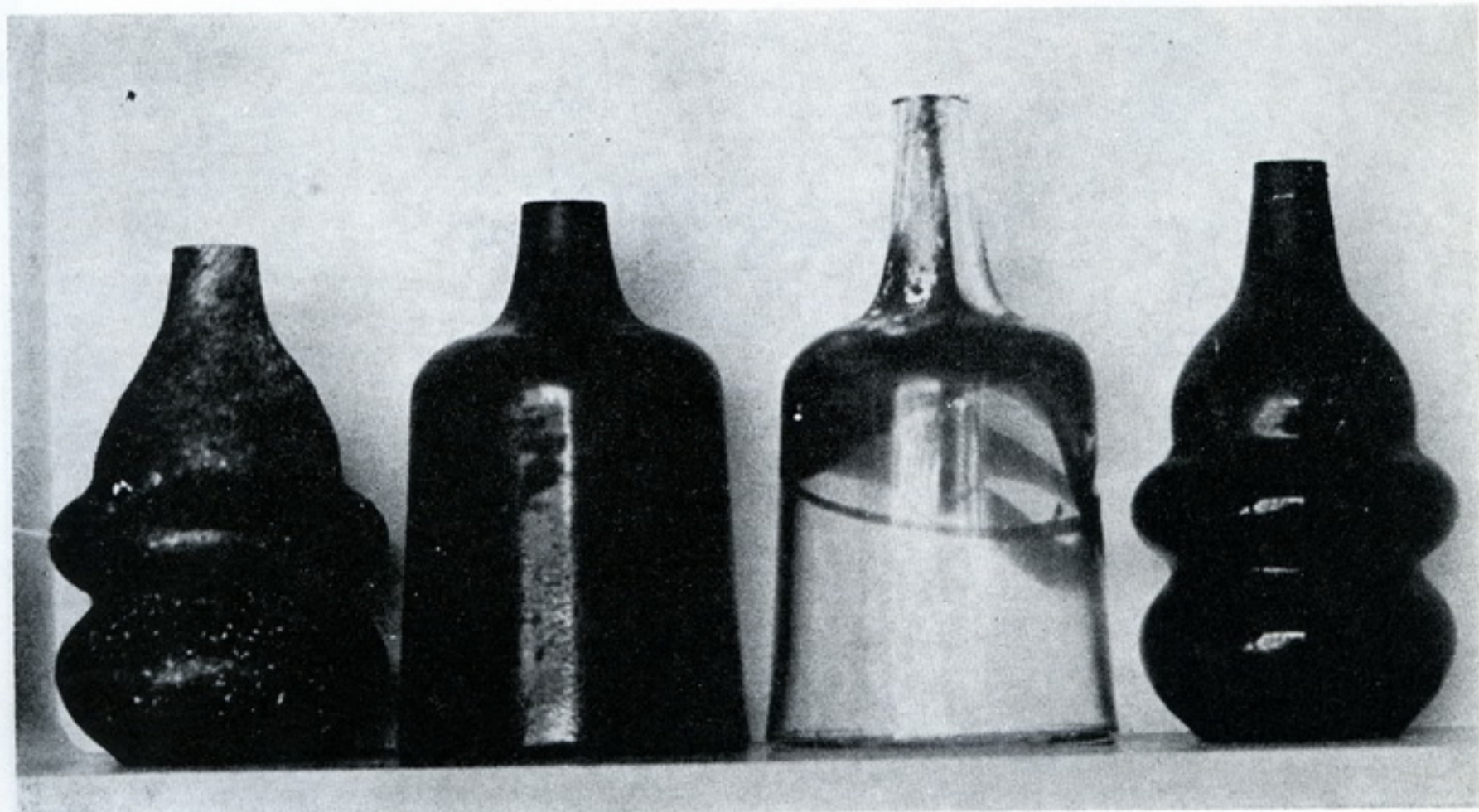
Али, пре него што пређемо на изношење мишљења интервјуисаних радника, рећи ћемо нешто више о томе, колика је спремност и способност чланова СК, да на сваком месту улазе у борбу за остваривање основних циљева који СК поставља пред себе.

По мишљењу наших радника, активност комуниста пре Писма није била задовољавајућа у нас. Велики део чланова није поседовао потребан ниво идејно-политичког образовања, које би сваког члана СК оспособило да у отвореној, демократској дискусији, успешно афирмише главне оријентације и политику СК.

Изнећемо нека мишљења радника на ова питања.

— „Активност комунисте оцењујем на тај начин, што се стално мора доказивати у пракси. Члан СК својим радом мора да утиче и на друге, а и сам лично да изграђује самоуправне односе. Мишљења сам да има људи којима није место у СК. То су они, који свој лични интерес идентификују са СК. Могу и за себе да кажем да нисам довољно активан као комуниста. Али, то је последица стања у коме се налази СК у нашем друштву. Међутим, као млад човек и

Александар Портниој: Боце

као комуниста, желим далеко озбиљније да радим.

Пријем у СК није добар. Очекујем да се и у том погледу стање измени. Не може комуниста бити свако ко само изрази жељу, већ проверен радник који је одговоран на свом послу.“ (Мишљење радника за ССС).

— „Комуниста је човек који треба увек да се доказује и зато смам да не може свако то да буде.“ (Радник са ССС).

— Ево још једног мишљења радника са ССС: „Активност комунисте се оцењује у учествовању у доношењу одлука које су правилне, да је њихова реч увек присутна, не треба да иступају у смислу члана СК, већ да се њихова активност оцени дискусијом, указивањем на недостатке, где својим савеснијим и реалнијим гледањем помажу да се одлуке доносе правилно.

Мишљење ВКВ радника је следеће:

— „Комуниста треба да познаје бар делимично марксистичку литературу, а у Статуту СК лепо пише какав треба да буде комуниста, али нису сви такви.“

— „Комуниста треба да буде активан на послу, да својим примером да повод за рад и да служи за углед, па да може с пуним правом да критикује туђи нерад, али ја ни једног таквог не знам.“

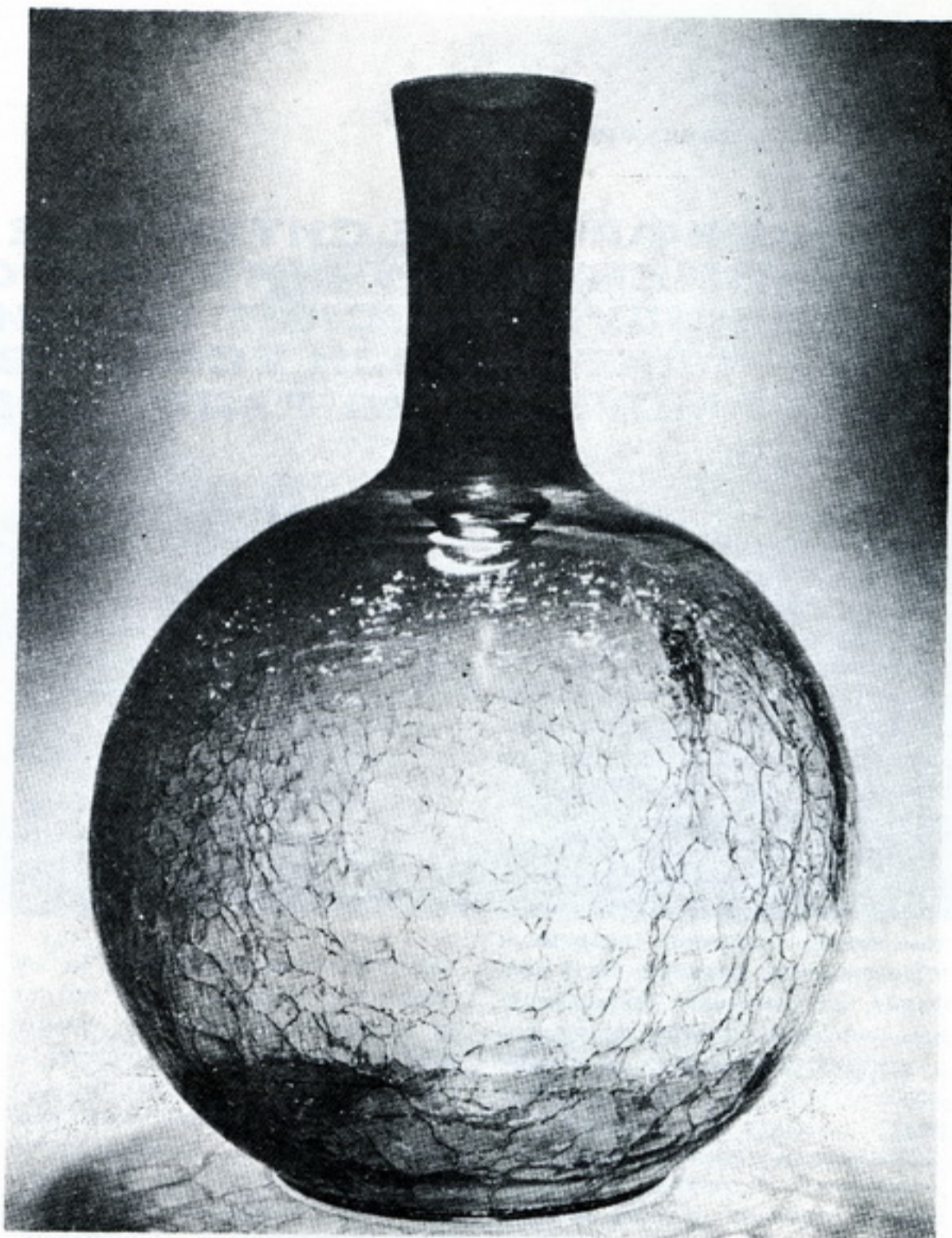
— „Комуниста треба да се истиче од осталих у ООУР, не само на раду, већ и у односу према људима „да буде више него остали људи“, да му је морал на висини, да буде доследан, да се речи и дела поклапају, такав треба да буде, али такав није.“

— „Пре свега треба да буде добар произвођач, који својим примером мора да делује на друге раднике.“ (Одговор ВКВ радника).

Интересантно је мишљење једног ВКВ радника, који је био члан СК, а који каже.

— „Разочаран сам кад видим ко је све члан СК. Велики је број радника који су напустили СК. Има добрих и поштених људи који би желели да буду чланови СК, али не желе због таквих, који не уживају углед комунисте, а чланови су СК.

За мене комуниста треба у сваком погледу да буде добар човек.“

Александар Портној: Ваза, црвено стакло; кракле, дувана у калупу, висина 17 цм.

— Такође ВКВ радник каже: „Комунисти би требало одлучније да спроводе одлуке. Они не треба да говоре једно, а да раде друго.“

Оваквих и сличних одговора било је доста. Сви ти одговори своду се на једно, а то је, да комунисти и СК у целини, морају да осигурају идеологију самоуправљачког социјализма, која ће постати пут и начин ослобађања радничке класе, и омогућавање преовладавања постојеће друштвене кризе, због које је дошло и до Писма председника СКЈ.

По мишљењу радника, то ће се постићи ако СК у својим редовима буде имао све више и више

радника, а све мање оних, који никада нису озбиљно прихватили његову идеологију. Тада ће и радници тежити да постану чланови СК и да се ставе у прве редове борбе за реализацију његове политике, која изражава и њихове битне интересе.

Радници су свесни да комунисти, својом активношћу, осигуравају и усмереност њихове активности. И, на крају, нема никакве сумње, да су многи одговори у овом истраживању, у ствари, изнети ставови радника који дају могућност за доношење конкретних решења.